

"Şimal təbiəti çox mürekkəb və zərifdir. Lap ele qar dənəcikləri qədər zərif. Bir isti nəfəsdən əriyə bilər."

"Biz Şimal adamı, qar adamıyıq..." - Böyük şairlərimizdən biri Semyon Danilov da özünün "Qar" şeirində belə yazırdı. Bizim təbiətimiz özünə bənzəyən insanları yaradıb. Diqqətlə baxsanız, görürsünüz ki, bizim antropoloji quruluşumuz da xarakterimizə uyğundur. Bizim insanların oturaq həyat tərzi keçirən insanlara məxsus bədən quruluşları vardır: sümükləri incə, bədənleri lətik, sifətləri normal ölçüdə, enlikürəkdir. Elə iqlimimizin özü kimi səssiz müdriklik, səbirlik və dözümlülük, çalışqanlıq, bütün çətin vəziyyətlərdən ləyaqətlə çıxış yolu tapmaq - bütün bunlar bizim insanlara məxsus əsil insani keyfiyyətlərdir. Bu xüsusiyyətlərimizlə biz öz Vətənimizə bənzəyirik. Bilirsiniz, mən sərt qış günlərində yola çıxanda səssizlik içərisində uzanan qarlı və buz tutmuş yollarda qatı dumanın içərisindən göy üzündə bədirlənmiş ayın bəyazlığa büründüyünü görürəm. Bir də uzanan bembəyaz yolların kənarında yakut atlarının qaraltısı bu mənzərəyə başqa bir harmoniya qatır. 50 dərəcəlik mənfi şaxta temperaturda bu atların dözümlülyünə, dirnaqları ilə buz tutmuş biçənlərdən özlerine yem axtarmaqlarına heyran qalmamaq olmur. Məgər bütün bu görünənlər qədim yurdumun fəşəfi deyilmi?! Gör bir milyon illər ərzində təbiətimiz bizim Buzlu cənnətimizdə hansı möcüzələri yaradıb. Biz istidən soyuğa sığınanlarıq. Qlobal istiləşmə təkcə təbii aləmdə baş vermir, insanların fikrinə də təzahür edir. Bu, bizim ana təbiətimiz üçün qorxulu simptomdur. Biz əgər soyuğu əldən versək, yer kürəsini təbii fəlakətlər bürüyəcək."

Gözəl fikirlərdi, deyilmi? Bunlar yakutların milli itfıxarı olan Platon Oyunskinin nəticəsi, yakut yazıçısı Yelena Sleptsova-Kuorsunnaxın olduqca maraqlı "Buzlu cənnət" kitabındandır.

Bu zərif və gözəl xanımı təqdim etməzdən əvvəl, öz yazdığı əsərindən kiçik bir abzası təqdim etdim. İstedim ki, Yelena Kuorsunnaxın hansı ruhun daşıyıcısı olduğunu biləsiniz.

Mən onun babasının - Platon Oyunskinin "Qırmızı şaman" kitabını dilimizə tərcümə etmişəm. Kitabı tərcümə etməyə başlayanda bilmirdim ki, bir tərcümə olunmuş əsər bir xalqın bayramına çevrilə bilər. İkinci dəfə Saxa Yakut Respublikasına səfərimdə Yelena xanım və həyat yoldaşı Andrian mənə evlərinə qonaq dəvət etdilər. Bundan əvvəl isə Platon Oyunskinin ev muzeyində görüşmüşdük. Yelena xanım mənim onun üçün göndərdiyim yasəmən rəngli kəlağayını atmışdı çiynlərinə. Bu, Yelena xanımın bizim ümumi mədəniyyətimizə olan sayğısının təzühürü idi.

Onların evinə Yakutiyanın xalq yazıçısı, Yazıçılar Birliyinin sədri Natalya Xarlampyeva ilə birlikdə getdik. Blokun giriş qapısını açdıqda doğma yemək ətri vurdu mənə. Elə bil ki, nəyi isə özüm bişirmişdim.

Yelenanın mənzilində əsrarəngiz bir bəyazlıq və saf qar havası var idi. Hər tərəfdən işıq və təmizlik axırdı. Elə bil ki, çöldəki qarın rəngini evinə gətirmişdi. Bizə dolu bir süfrə ətrafında əyləşirdi. Sonra digər qonaqları da gəldi.

Məşhur xomus ifaçıları German və Klavdiya Xatlayevlər idi gələnlər. Mənim Yakutiya olduğum görüşlərin əksəriyyətində bu tanınmış incəsənət ustaları mahnı və xomus ifa etmişdilər.

Yelena xanımın mənim şərafimə açdığı süfrədə Azərbaycan üzümü, narı və şərabı var idi. Sonra isti bir yemək də gətirdi. Qapıdan içəriyə girəndə mənə vuran gözəl yemək ətri elə bu imiş. O, bibər dolması bişiribmiş. Süfrə arxasında dedik, güldük, danışdıq, oxuyub, oynadıq da. Elə bil ki, bu insanları 100 il idi ki, tanıyırdım.

tində təlimçi işləməsinə eşitməydim. Sirkə necə gəlib çıxdığınızı xatırladarsınız?

-Sirk artisti olmaq mənim uşaqlıq arzumdur. Doğduğum kəndə sirk tamaşalarından ibarət qastrol səfərləri demək olar ki, çox nadir hallarda gəlirdi. Bizim uşaqlığımız bu sevinclərdən və həyəcanlardan demək olar ki, kənar olub. Bunun əvəzinə kəndimizdən hər ailədə ancaq oxumağa meyilli, istedadlı adamlar yetişirdi. Onların əksəriyyətində ədəbi yaradıcılıq üstünlük təşkil edirdi. Tatta Ulusunun hər bir ailəsində ya ya-

Məşhur yakut yazarı Yelena Kuorsunnax: "Anladım ki, belə yaşamaq çətin olacaq"

Aida Eyvazlının təqdimatında

Arada bir Yelena xanım saxsı buxarıda ocaq qaladı. Buxarılar şaman ailələrində, yakut mədəniyyətində xüsusi yer tutur. Bütün kənd evlərində buxarı olur. Bu buxarılar atılan odunla, təzəklə evi isidirlər. Həm də evə çəğirilan şaman ancaq buxarısı olan evdə ayin keçirə bilər. (Buxarılar, yeri gəlmişkən, Azərbaycan məişət və mədəniyyətində də xüsusi yer tutur. Mənim babamın Xeybəri kəndindəki evindəki qədim buxarı bu gün də qalmaqdadır.) Sonra nənəsindən qalma bir bıçağı başımın

zıçı, ya da ki, şair olması mütləqdir. Mənim sirkə meyilliyim ailəmədə çoxunun xoşuna gəlmirdi. Onlar mənə ədəbiyyatçı görmək istəyirdilər. Mədəniyyət məktəbini bitirən ili Sverdlovsk şəhəri yaradıcılıq kollektivinin truppası bizim məktəbə gəlmişdi. Onlar Yakutiyanın özündə sirk truppası yaratmaq üçün aktyorlar seçirdilər. Mən o seçilənlərin arasına düşdüm. Sverdlovsk sirkində təlimlərə və məşqlərə qatıldım. Mən arzuların xəyallarına uçan gənc bir qız haradan bilirdim ki, sirk ustası ol-

- Çox maraqlıdır.

-Öz işimə çox bağlı idim. Lakin valideynlərimin tənəsinə qurtara bilmirdim. Onlar hər dəfə mənə ədəbiyyatın dalısınca getməyi məsləhət görürdülər. Babam və nənəm hələ kiçik yaşlarımdan mənə şeirlər, nağıllar öyrədir, həmin parçaları əzbərdən söyləyirdilər. Özü də ki, elə belə yox. Hər bir nitqimi xüsusi deklamasiya ilə deməliydim. Babamın 100 yaşı var idi. O daima deyirdi ki, sən bizim ədəbiyyat dinastiyamızı, yolumuzu, davam etdirməlisən. Onlar uşaq vaxtı mənə şeirlər yazmağı da öyrətdirdilər. Bilmirəm necə alırdı. Bilmirəm bu necə baş verirdi. Elə bildirdim ki, elə bütün uşaqlar mənə kimi şeir yazırlar. Lakin sirk ustası olmaq arzumu mənə ədəbiyyatdan bir az aralı salmışdı. Belə fikirləşirdim ki, ədəbiyyatı onsuz da bilirdim. Ancaq sirk ustalığı isə öyrənməli və davam etdirməliydim. Günlərin bir günü valideynlərimin təkidi ilə imtahan verib filologiya fakultəsinə qəbul olundum. 6 il filologiya fakultəsində təhsil aldım. Lakin bu təhsilimi başa vursam da, öz sevdiyim sirk ustalığı sənətimdən ayrılmamaq fikrim yox idi. Deyir, sən saydığını say, gör fələk nə sayacaq. Günlərin bir günündə, mənim sağlamlığımda baş verən dəyişiklik üzündən sevdiyim sənətimdən ayrılmalı oldum. Düz 25 ilimi bu sənətə verdim. Bu sənət də mənə adsan verdi, xasiyyətimi möhkəmləndirdi. Elə həmin ili ədəbiyyat öz qapılarını mənim üçün açdı. İndi fikirləşirəm ki, sən demə, ədəbiyyatın qapıları mənim üçün elə həmişə açıq olub. Sadəcə mənim döndü o qapıdan keçməyim gerekmiş. Çünki o qapının arxasında bizim Tatta Ulusunun ədəbiyyatçılarının ruhu keşik çəkir. Artıq bizim ədəbiyyatla, vətən mücadiləsi aparın şəxsiyyətlərimizlə tanış olduğunuzdan siz də bunu bilirsiniz. Ustad yazarlardan A.E.Kulakovski-Ekseyev, A.İ.Safonov-Alampa, N.D.Neustroyev, yakut xalqının dahisi Platon Alekseyevich Sleptsov, "Yakut lüğəti"nin müəllifi E.K.Pekarski, ilk həkim P.N.Sokolnikov, ilk rəssam İ.İpopov, ilk hüquqşünas M.M.Fyodorov, Su Donanmasının ilk kapitanı A.D.Boqatirev, ilk universitet rektoru A.E.Mordinov, pedoqoji universitetin əsasını qoyan P.İjequsov, ilk jurnalist P.İ.Orosin-Xaytkı, ilk qadın ədəbiyyatçıları V.D.Davidova və A.D.Neustroyeva, ilk opera sənətçisi Anna Yeqo-

rova... və başqaları... Bunlar hamısı bizim millətin var olması, yaşaması, onun ədəbiyyatının, mədəniyyətinin yüksəlməsi üçün çalışıblar. Onlar bizim xalqın işıqlarıdır. Bu gün Vətənimin hər yerində onların adına küçələr, meydanlar, teatrlar, təhsil müəssisələri vardır. Bizim nəsil şəcərəmiz hər zaman birinci olmağa öyrəşib. Kəndimizdən məhz mənim ilk sirk ustası olmağım da səbəbsiz deyil. Bizim ailəməzdən də bir çox ziyalı yakut ailələri kimi siyasi təqiblər yan keçməyib.

Platon Sleptsov Oyunski atam Vasiliy Vasilyeviçin doğma əmisidir. Bilirsiniz ki, babam Platon Oyunski Yakutiya Muxariyyətinin əsasını qoyub. 1939-cu ildə isə siyasi baxışlarına görə həbsxanada dünyasını dəyişib. Ölüb, ya öldürüldü, bu haqda bizdə dəqiq məlumat yoxdur. Ana nənəm Anna Sofronova məşhur Orosin tayfasının qızı idi. Zədəgan ailəsindən olduğuna görə onun və yaxın qohumlarının ömrü repressiyalarda keçmişdi. Nənəm repressiya təqiblərindən gizlənərək babam Sofronov olduğu kəndə gəlib çıxır. Onun qalmağa yeri olmur. Ana babam Sofron Fyodoroviç Boppoenov - Boppoen Uus (Dəmirçi) onu evinə qəbul edir. Həmin vaxt babamın 50, Annanın isə 22 yaşı olur. Ağır günlər onları bir-birinə dostlaşdırır, evlənilir. Nəsil şəcərəmizin əksəriyyəti həm ata tərəfimdən, həm də ana tərəfdən olan doğmalarım ölüm düşərgələrində işğəncələrə məruz qalıblar, sürgünlərdə həlak olublar. Sonralar mən ailəmizin və doğmalarımızın həyatından bəhs edən, arxivlərdə saxlanılan 100-dən artıq cinayət işlərini oxuyub araşdırmışam. Bir daha əmin olmuşam ki, o günahsız insanların hamısı yakut zədəganları və ziyalıları olurlar üçün Stalinin, sovet rejiminin qurbanına çevriliblər. Bütün bu hadisələri xatırlamaqla onu demək istəyirəm ki, bizim ulusumuzun insanları çox tərəqqipərvər və işıqlı olduqlarına görə sovet repressiyası o işığı boğub. Lakin buna baxmayaraq bizim yurdun adamlarının, elə mənim də öz yurduma, elimə-obama olan sevgim heç zaman tükənməyib. Çəkdiyimiz əzablar bizi vətənə daha çox bağlayıb. Tatta yurdum - ölkəm, vətənim üçün canından keçənləri yetişdirib. Mənim də damarlarımda o qohumların, o doğmaların qanı axır.

(ardı gələn sayımızda)

üstündə fırlatdı, kürəklərimə vurub üstümdəki ağırlığı götürdü. Yanan ocağın üstünə dualar, alqışlar oxudu.

Soruşdum:

-Bunlar nə deməkdir?

Dedi:

-Bu bıçağın üstündəki dəmir düymələr, ucundakı oyuq - hamısı şaman ayinini keçirmək üçündür. Nənəm bu bıçaqla baxanda uzaq yolları görürdü. Bıçağın 100-dən çox yaşı vardır. Şamanlıq bizim şəcərədə olub. Nəslin ən güclü şamanlarından bir də babam Platon olub. Və genetik bağlılıq və kodlarla bu şamanlıq mənə nənəmdən ötürüldü. Özümü şaman saymasam da, ancaq ki, ruhları qonaq çağırmaq üçün şaman ayinlərini bəzən icra edirəm.

Sualları bir-bir ona ünvanlamağa başladım.

-Siz Yakutiyanın hansı bölgəsində dünyaya gəlmisiniz?

-Tatta Ulusunun Çerkex kəndində. Sizə deyim ki, Saxa Yakutiyanın ən tanınmış və istedadlı insanların əksəriyyəti bu Tatta Ulusunda dünyaya gəliblər.

-Mənim üçün ən maraqlı məqam, indi yakutların sayılıb-şəçilən və istedadlı yazıçısı Yelena Kuorsunnaxın sirkdə 25 il müddə-

maq üçün bütün ağırlıqları insanın əzaları və sümükləri çəkəcək. Lakin yavaş-yavaş alışmağa başladım. Mütəmadi keçirilən məşqlər mənə döndərmiş bir sirk aktyoru edə bildi. Hiss etirdim ki, seçimimdə yanlışlığım yoxdur. Çünki bu sənət inadi, çətinliyi, dəqiqliyi və rəsonallığı, qarışıqlıq zəhməti, dözümlü, ədalətli və dürüst olmağı, riyaziyyəti sevdir. Çünki burada dəqiq hesablanmış rəqəmlərə güvənərək hərəkət etməlisən. Əks halda, qəza və fəlakət qaçılmazdır. Artıq bütün sirk sənəti aktyorluğunun sirlərini öyrənəndən sonra qarşımda seçim yarandı, mən heyvanların təlimini seçdim. Düşündüm ki, əgər gələcəkdə Vətənim Yakutiya sirk binası tikiləcəksə, orada yəqin ki, heyvanları əhlilləşdirən bir təlimçi də olmalıdır. O da elə özüm olum. Mən Sovet İttifaqının ən məşhur təlimçiləri, şirləri və aslanları əhlilləşdirən sirk dinastiyasının nümayəndələri Lyudmila Alekseyevna və Vladimir Dmitriyeviç Şevçenkunun, onların anası Aleksandra Aleksandrovanın dərslərini öyrənməyə başladım. Sonralar öz vətənimdə heyvanların və quşların atraksionunu yaratdım. Yəni ki, indi həm quşların, həm də heyvanların dilini bilirdim.